

Natuur en landschap verbleken

Het gehele beleid voor natuur en landschap wordt sinds 2010 drastisch beperkt. De argumenten die gehanteerd worden zijn niet inhoudelijk, doch worden slechts geformuleerd vanuit de last ondervonden door de mens: economie mag door de natuur niet onbeperkt ontwikkelen en dus is natuur negatief. Ik heb wel doorgeleerd voor natuur en vraag de ambtenaren de termen en gedachten in de volgende tekst in Jip-en-Janneke-taal uit te leggen aan deze regering; sorry, maar inhoudelijke onderbouwing vergt vaktaal.

Biodiversiteit

Het maakt niet uit hoe je het bekijkt, maar in grote lijnen is de diversiteit in Nederland achteruit gegaan (van Veen et al. 2010). Voor een aantal Rode Lijst soorten is er na 20 jaar natuurbeleid een standstil bereikt, voor vele andere soorten (80%) is de achteruitgang nog steeds van toepassing. Omdat de ecosystemen nog steeds in kwaliteit achteruit gaan bestaan serieuze problemen in de voedselpyramide en ontbreekt de noodzakelijke diversiteit binnen ecosystemen. Het lukt niet om soorten te behouden, bijv. veldleeuwerik, korhoen, grutto en scholekster verdwijnen op termijn gewoon. Er is in onze natuur een globalisering bezig die de bijzondere soorten weghaalt en die vervangt door soorten met een r-strategie. Bovendien wordt het systeem instabiel zodat juist invasieve soorten hun kans grijpen. Nu heb ik niets tegen exoten, maar toevoeging van een nieuwe soort gaat meestal ten koste van verschillende andere soorten. Om het eenvoudig uit te leggen: als we in een paardenhouderij telkens een paard weghalen en twee geiten terug geven, zal de waarde van het bedrijf op termijn achteruit gaan.

Wat is er mis?

In alle discussies over het herijken van het beleid worden geen inhoudelijke argumenten gehanteerd. Als grondslag van het natuurbeleid van de afgelopen 20 jaar beoordeeld wordt, blijven alle basale bouwstenen keurig overeind staan. De globale oorzaken van de achteruitgang in biodiversiteit zijn:

- De populaties van de soorten worden te klein, zodat in veel gevallen aan de voorwaarde van de minimal viable population niet voldaan wordt. De oplossing is het oppervlak aan ecosysteem uit te breiden, deels ook door verbindingen te maken, zodat soorten in grotere aantallen contact kunnen maken.
- De variatie in het landschap wordt te klein en het systeem ontbeert de noodzakelijke processen. Verstuiving, overstroming, grondwatervoeding en vele kleinschalige processen zijn noodzakelijk in een groot aantal ecosystemen. De oplossing is om de nodige dynamiek toe te staan.
- Tot voor enkele decennia was het agrarisch gebied (ca. 2/3 van ons land) nog vrij rijk aan soorten; in de huidige situatie is het bijna een monocultuur. De Witte Gebieden uit het Natuurbeleidsplan zijn keurig wit geworden. Uitzonderingen daargelaten levert het agrarisch natuurbeheer geen nieuwe oplossing (Kleijn & Sutherland 2003, Kleijn et al. 2009).
- De verzuring, verdroging en eutrofiering leveren voor de meeste natuurgebieden nog steeds problemen op in het voortbestaan van gevoelige soorten. De oplossing ligt in goed milieubeleid en in het uitbreiden van natuuroppervlak zodat de randinvloeden kleiner worden.
- De factor tijd wordt nog steeds onderschat in het beleid. Voor de meeste ecosystemen geldt dat 20 tot 50 jaar nodig is voor duurzaam herstel. Tevens speelt bij vele populaties een hysteresis: we hebben de individuen nog wel, maar de levensomstandigheden zijn negatief in nageslacht.

- Juist in de recente literatuur wordt bewezen dat een volledige opbouw in het ecosysteem essentieel is voor het voortbestaan van soorten. Het cascade-effect bij het wegvallen van soorten is serieus op niveau van ecosystemen en van landschappen (Estes et al. 2011, Isbell et al. 2011, Lindenmayer et al. 2011). Weghalen van het huidige natuurbeleid is contraproductief hierin.

Nieuw beleid

De huidige regering stelt dat het natuurbeleid goedkoper en efficiënter moet. Op zich is dit een normale ontwikkeling waar weldenkende landschapsecologen over willen nadenken. Maar dat er 60% bezuinigd wordt is buiten-proportioneel. Ook het volledig overhevelen van de overheidstaak naar de provincies is inhoudelijk vreemd. Juist voor het opbouwen van een nationale structuur is de rijksoverheid verantwoordelijk. In sommige provincies wordt de handschoen goed opgepakt. In provincie Utrecht is het Akkoord van Utrecht gesloten waarmee ondanks de verminderde inzet toch een uitvoeringstraject voor de komende jaren vast ligt. Echter het ZuidHollandsLandschap is aanstaand jaar uitgeloot (!) bij de provinciale subsidieverlening en staat met de rug tegen de muur.

Heel beangstigend is dat gesteld wordt dat er mogelijkheden geboden moeten worden om ecologie en economie te verbinden. De principiële vraag is of dat nu niet mogelijk is, want ik kan geen argument verzinnen waaruit blijkt dat dit niet kan, op voorwaarde dat natuur aanwezig mag blijven. Hoeveel winst halen we niet via de recreatie uit de natuurgebieden? Tel eens de economie van de Waddeneilanden en Veluwe op en je hebt al procenten NBP. Maar denk in dit verband ook aan Lucebert: “alles van waarde is weerloos”.

Het rigoreus snoeien in het beleid voor natuur en landschap gaat volgens een oude tactiek. Zorg dat de publieke en politieke aandacht afgeleid wordt door een ander aspect (economische crisis), zodat voor het algemeen welzijn andere sectoren moeten wijken. Op de achtergrond speelt mogelijk mee dat vanaf 2014 de subsidies in de landbouw teruggebracht gaan worden. Ook de juridisering van het natuurbeschermingsbeleid heeft vele stekels op laten staan, vooral bij de projectontwikkelaars. Onder de regeringen van Balkenende zijn al belangrijke veranderingen doorgevoerd. Zo gaf de crisiswetgeving mogelijkheid de EHS aan de kant te schuiven en werd het EC-LNV opgedoekt.

Waar we nu mee te maken hebben is een regering die letterlijk alles wat mogelijk is aan natuur weg haalt en slechts delen van Natura2000 accepteert. Dat er geen nationale koppen waren, was een grote tegenvaller voor de natuur-sceptici. Nog veel erger is het gesteld met het beleid voor het landschap (een culturele component); de Nationale Landschappen worden geheel weggehaald. Voor natuur lag er nog een beleid waarop terug gevallen kon worden; voor onze landschappen geldt nu geen enkele bescherming meer. Het probleem ligt in de grondhouding van de huidige regering. De bewindvoerders werpen zich niet meer op als rentmeester in de maatschappij maar als despoot. Ze zullen eindigen zoals alle despoten met een roemloos einde.

Windei

Het voorstel om drie wetten (Flora- en faunawet, Natuurbeschermingswet, Boswet) samen te voegen in een nieuwe Natuurwet is juridisch een goede actie want het geeft duidelijker weer hoe natuur beschermd wordt. Maar het voorstel is niet het samenvoegen van drie wetten, het is weggooien wat niet aanstaat en slechts behouden van de losse reservaten die een Europese bescherming hebben. De Nederlandse natuur wordt gemiddeld 25 jaar teruggeworpen in de tijd. In de 80er jaren kwamen we tot de conclusie dat het behouden van individuele reservaten niet positief uitwerkte

voor de biodiversiteit want de relaties en de processen zijn broodnodig om de interacties en soorten te behouden. Het Natuurbeleidsplan 1990 is de uitwerking om dit probleem te bestrijden; dit schema is gekopieerd om de gehele Europese regelgeving op te baseren en werd internationaal de standaard voor natuurbescherming. Inhoudelijk is dus niets mis met dit beleid.

Het wetsvoorstel Natuur zet alles terug naar de situatie in 1985. Individuele reservaten (het voorstel: alleen de Natura2000 gebieden) moeten de biodiversiteit behouden, maar nationale relaties (EHS, beschermde natuurmonumenten) worden opgeheven. Voor de landschappen wordt alles geschrapt omdat “er een dubbeling is ten opzichte van het instrumentarium van de Wet ruimtelijk ordening”. Ten eerste is dat technisch onzin, ten tweede zijn landschappen meer dan een ruimtelijk plaatje. Tussen neus en lippen door worden in het wetsvoorstel alle grote zoogdieren weer gewoon als jachtwild beschouwd.

Het ei van de nieuwe Natuurwet is gelegd, maar dit ei is leeg en dus een windei. We komen in de situatie dat alleen de Europese wetgeving gevolgd zal worden als eis, maar dat de meeste populaties planten en dieren door gebrek aan relaties op termijn van jaren zullen inzakken. Op dat moment gaat de Europese Unie boetes opleggen omdat de kwaliteit Natura2000 niet gehaald wordt. Op termijn van 5 tot 10 jaar moet Nederland een extra inhaalslag gaan maken om dit ongedaan te maken, met vele miljoenen/miljarden extra en met precies hetzelfde instrumentarium dat nu overboord gezet wordt. De huidige regering is dan wel weg en een volgende mag het probleem oplossen. Het is zo goedkoop van de huidige bewindslieden.

Aat Barendregt, 25 oktober 2011

Literatuur

Estes, J.A., J. Terborgh, J.S. Brashares, et al. (2011). Trophic downgrading of planet earth. *Science* 333: 301-306.

Isbell, F., V. Calcagno, A. Hector, et al. (2011). High plant diversity is needed to maintain ecosystem services. *Nature* 477: 199-203.

Kleijn, D. & W.J. Sutherland (2003). How effective are agri-environment schemes in maintaining and conserving biodiversity? *Journal of Applied Ecology* 40: 947-969.

Kleijn, D., F Kohler, A Báldi, et al. (2009). On the relationship between farmland biodiversity and land-use intensity in Europe. *Proc. Royal Soc. B* 276: 903-909.

Lindenmayer, D.B., R.J. Hobbs, G.E. Likensa, C.J. Krebs & S.C. Banks (2011). Newly discovered landscape traps produce regime shifts in wet forests. *PNAS* 108: 15887-15891.

Van Veen, M.P., M.E. Sanders, A. Tekelenburg, J.A. Lorzing, A.L. Gerritsen & Th. Van den Brink (2010). Evaluatie biodiversiteitsdoelstelling 2010. Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag.